

מוזיאון
הטבע
ששטיינהרדט

הכנס השנתי של איגוד המתכננים, 15-16 במרץ 2018

שטחים פתוחים בתוכניות כוללניות במועצות האזוריות

מרכז או משאר?

אורי רמון, נדב שדה, אסף זנזורי

**בשטחים הפתוחים - עולם תוכן מלא
בבסיסו עומדת שמירת המגוון הביולוגי**

לקיחת אחריות - מתוך אתר מרכז המועצות האזוריות:

למעלה מ-85% מהשטחים הפתוחים מצויים תחת אחריותן של המועצות האזוריות. המועצות האזוריות והשטחים הפתוחים ניזונים זה מזה ושזורים זה בזה במישור התודעתי-תפישתי, הפיסי והתפקודי.

השטחים הפתוחים מעצבים את דמותן של המועצות האזוריות, מבססים את תצורתן הכפרית, תורמים לגיבוש תחושת השייכות והזהות המקומית של תושבי המועצות ומהווים נדבך משמעותי בפיתוח הקהילתי והמוניציפאלי בתחומי הישובים.

מועצות אזוריות ושטחים פתוחים

זוהי חובתן הלאומית לדאוג לשמירתם ולטיפוחם של השטחים הפתוחים לטובת הציבור בישראל בכללותו, והן מתחייבות "לפעול באחריות ובמקצועיות למציאת האיזון הנכון בין שימור המרחבים הירוקים לפיתוח ההתיישבות הכפרית של מדינת ישראל".

לקיחת אחריות – מנהל התכנון

מחוז דרום

1.1 רקע

מחוז דרום משתרע על שטח המהווה כ- 64% משטחי מדינת ישראל. בשטח זה קיימות מערכות אקולוגיות רבות ומגוונות הכוללות בתי גידול רבים, מגוונים וייחודיים שלשמירת תפקודם ערך רב. בשל גודלו, צפיפות האוכלוסייה הנמוכה בו וריחוקו ממרכז הארץ, המחוז חשוף ללחצי פיתוח הולכים וגדלים. לפיתוח ישנה השפעה על מערכות ביולוגיות, כימיות ופיסיקליות כמו גם על שינוי מרחבי נוף, הגורמים לפגיעה מתמשכת במערכות האקולוגיות המספקות שירותים וטובין, בהם חלוי קיומו של האדם.

שילוב של היבטי מגוון ביולוגי ושירותי מערכת בתכנון, מהווה ברחבי העולם אסטרטגיה להשגת קיימות – פיתוח מאוזן, העונה על צרכים חברתיים וכלכליים תוך שמירה על משאבי טבע מתכלים. קביעה של עקרונות אקולוגיים ויישומם בתהליכי התכנון הינה הכרחית לעמידה באתגר של פיתוח בר קיימא.

מדיניות הוועדה המחוזית – דרום

שיקולי המגוון הביולוגי

שירותי המערכת האקולוגית
ושילובם בתכנון

מאי 2017

האתגר הבא...

עם כניסתו לתוקף של תיקון 101 לחוק התכנון והבנייה בשנת 2014, קיבלו הרשויות המקומיות תמריץ לקדם

תכניות מתאר כוללניות

תכנית המתאר הכוללנית מהווה את הבסיס לעצמאות תכנונית של ועדות מקומיות שיוסמכו על פי תיקון 76 לחוק התו"ב. עם אישורה של תכנית מתאר כוללנית, יוכלו הועדות המוסמכות לקבל את מלוא סמכויות התכנון, לקדם ולאשר תכניות מתאר מקומיות ותכניות מפורטות התואמות את תכנית המתאר.

משרד הפנים - מינהל התכנון
האגף לתכנון מקומי

שלב ראשון: יישובים גדולים

מתווה להכנת תכנית מתאר מקומית כוללנית ליישוב

הגיע תורן של המועצות האזוריות...

מהלך קידומן של תכניות מתאר כוללניות ברשויות עירוניות ובמועצות המקומיות נמצא בשלבים מתקדמים לקראת השלמתו והמהלך הבא הנדרש הוא הרחבתו לתחום המועצות האזוריות. סה"כ התקציב שיוקצה בשנת 2017 עומד על כ- 39,500,000 ₪ , מתוך תקציב כולל המוערך בכ- 110,000,000 ₪.

מתוך העבודה בשטח, ועם התקדמות תהליכי התכנון, עלו בעוצמה רבה מאפייניהן הייחודיים של המועצות האזוריות על יישוביהן וכן סוגיות עקרוניות רחבות ברמה הלאומית, שראוי לקיים בהן דיון מעמיק כגון:

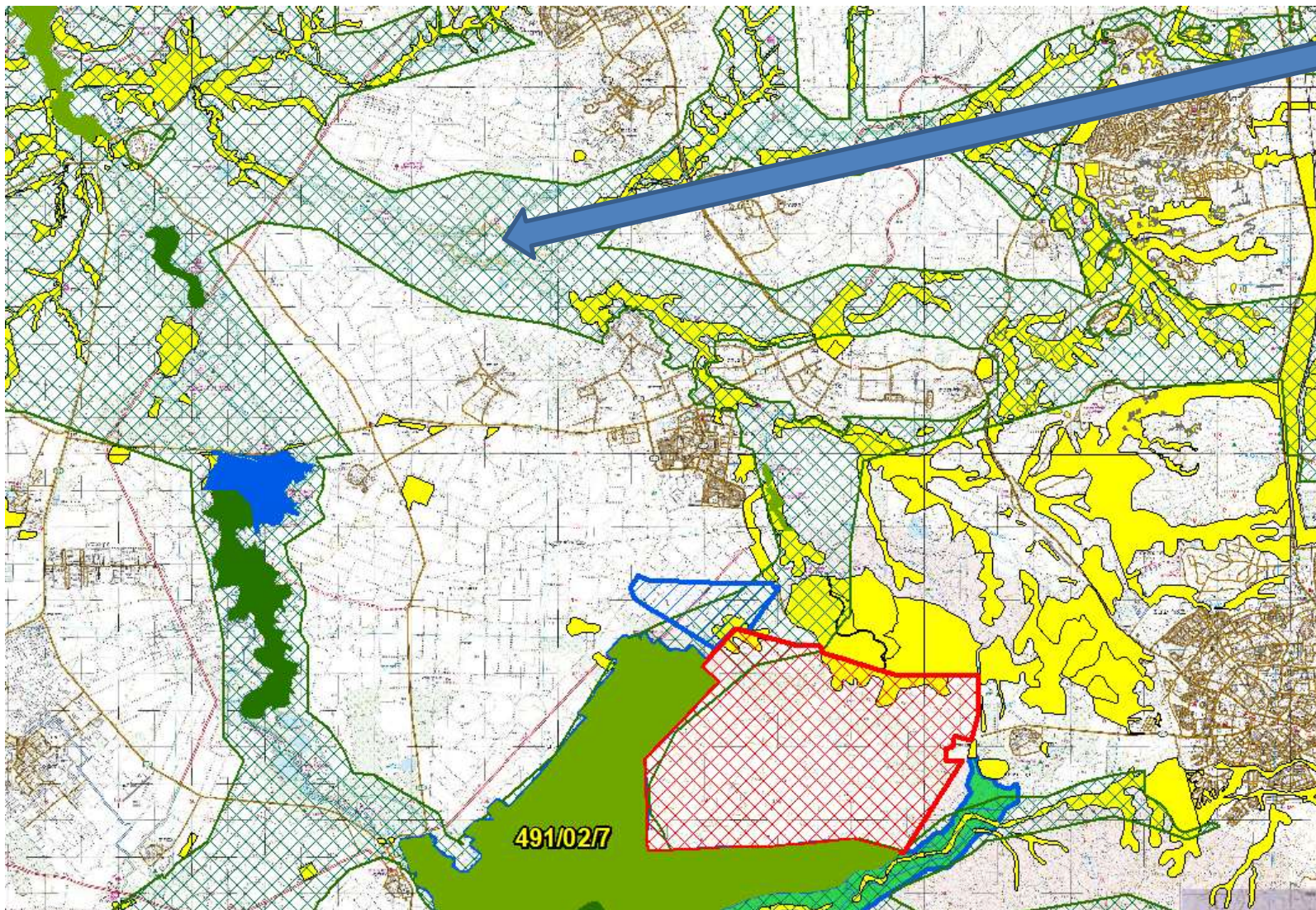
- שמירת המורשת הכפרית והחקלאית
- שמירת הזהות הייחודית של המושבים והקיבוצים
- שמירת האיזון בין היישובים הכפריים אל מול היישובים העירוניים
- הצורך הלאומי לניצול יעיל ובר קיימא של הקרקע
- הגברת עיבוי וציפוף הבינוי
- גודל סופי של היישובים הכפריים
- פרישת תשתיות יעילה וחסכונית יותר

מה חסר?

התייחסות: למערכות אקולוגיות לעולם החי והצומח

שאלות תכנוניות בסקלה אזורית

מסדרונות אקולוגיים

מיקום שדות סולאריים

הקמת מבנים חקלאיים

כלים לשמירת מערכות אקולוגיות בתכנון כוללני: נדרש חיזוק הביקוש והיצע במקביל

מצד הביקוש - תובנות נדרשות:

- שימור תפקוד מיטבי של המערכות הטבעיות תורם גם לטבע וגם לאדם.
- הבנת המערכות הטבעיות וגיבוש הדרכים לשמירת תפקודן המיטבי בתוך תהליך התכנון, דורשים השקעה של זמן ומשאבים.

שמירת מערכות אקולוגיות בתכנון אזורי: חיזוק היצע הידע והכלים הקיימים

- נדרשים אנשי מקצוע מיומנים שמחד מכירים היטב ויודעים לנתח ולהבין את המרקם האקולוגי, ומאידך יודעים לשלב את התובנות שלהם בתהליך תכנוני.
- מערכת התכנון צריכה להעמיד לרשותם את הזמן והמשאבים הנדרשים לצורך משימתם.

שילוב מידע אקולוגי לתכנון – חיזוק צד ההיצע

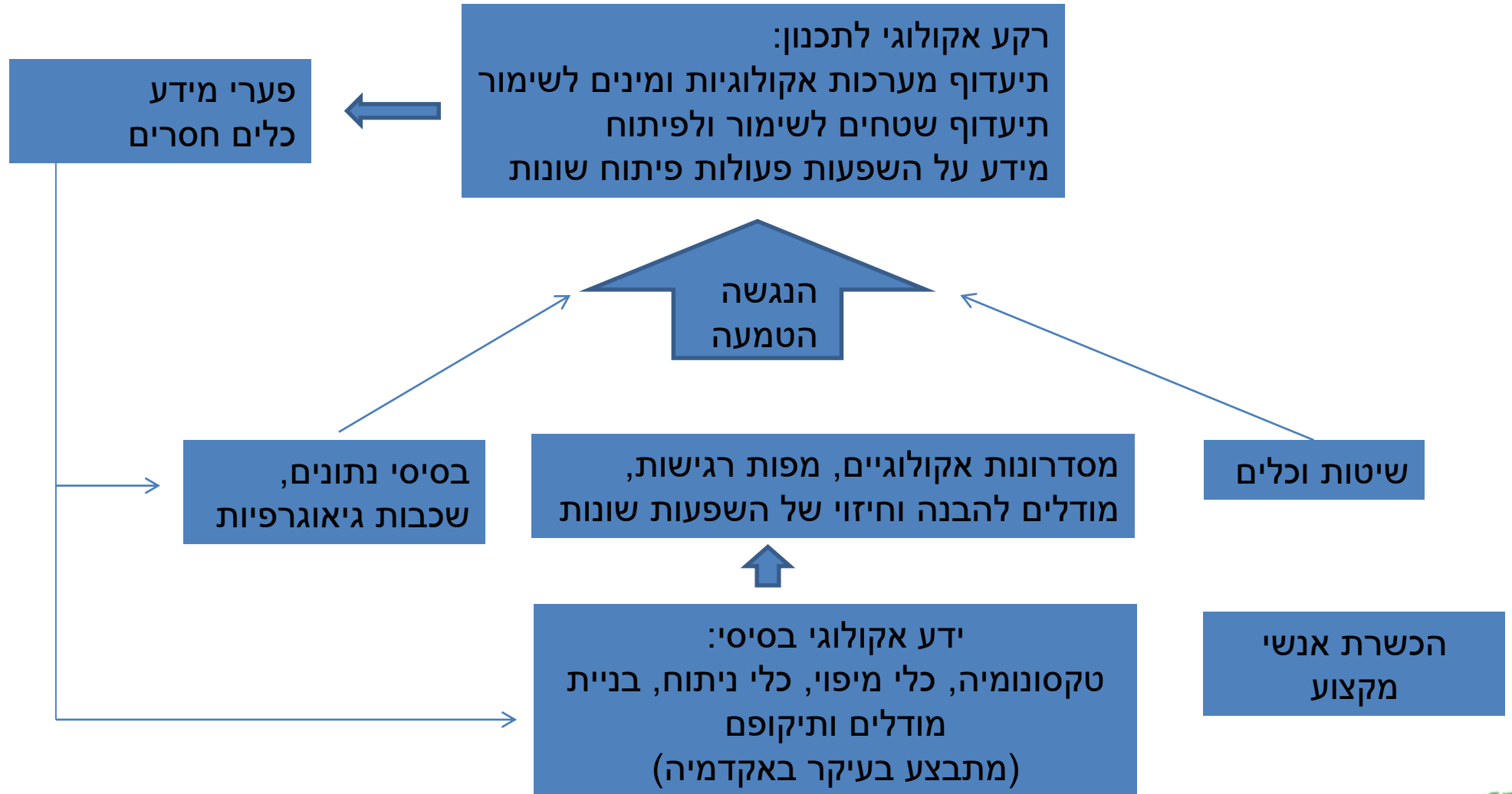

הייעוץ האקולוגי והתוצר התכנוני משתפרים ככל שהם נשענים על בסיס רחב יותר שכולל (רשימה חלקית):

- בסיסי נתונים מקיפים ומעודכנים ככל האפשר
- מודלים וכלי ניתוח אפקטיביים
- מפות מצאי וערכיות
- ניתוח שמשלב היבטים מרחביים ועתיים

רקע אקולוגי לתכנון – חיזוק צד ההיצע

עזרים נדרשים – קיימים וחסרים...

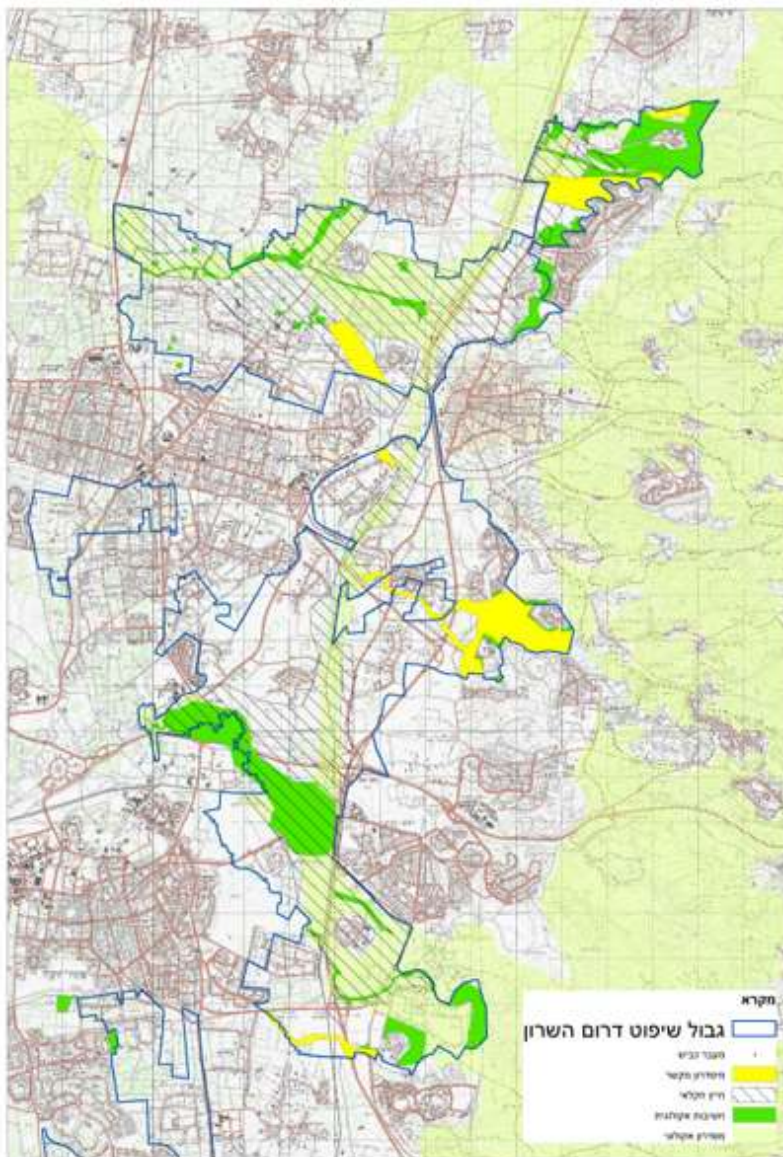
- מפרט להכנת רקע אקולוגי לתכנון אזורי
- מדריך דינאמי – מקום לחלוק כלים, מקורות מידע דרכי עבודה מיטביות
- בסיסי נתונים מרוכזים - גולמיים ומעובדים
- מפות מצאי – צומח, חי
- מפות תפקודיות – מסדרונות אקולוגיים
- מפות ערכיות – תיעדוף שטחים לשימור
- פורטל גיאוגרפי מתעדכן – שכבות רקע, תוצרי ביניים ותוצרים מעובדים.

חזרה לשטח...

דוגמאות לשילוב מידע אקולוגי בתכנון כוללני במועצות אזוריות

תרשים 1: היבטים אקולוגיים

מועצה אזורית דרום השרון
יועץ אקולוגי – ניר מעוז
מובילי התוכנית – אדר' חגי דביר וגידו סגל

מצב קיים מפת ערכיות

ערכיות גבוהה וגבוהה מאוד במזרח המועצה

השטחים הטבעיים של גבעות מזרח המועצה הינם שטחים בעלי ערכיות גבוהה

נחלים

הנחלים מהווים שטחים טבעיים ומסדרונות אקולוגיים טבעיים במרחב

חקלאות

לשטחים החקלאיים, בעלי ערכיות בינונית חשיבות עבור ציפורים ויונקים גדולים, במיוחד באזור המסדרון

ישובים בלב שטחים איכותיים

בית ניר, בית גוברין וגלאון נמצאים בלב שטחים איכותיים

כביש 6 והרכבת

מהווים הפרעה וקיטוע משמעותיים במרחב

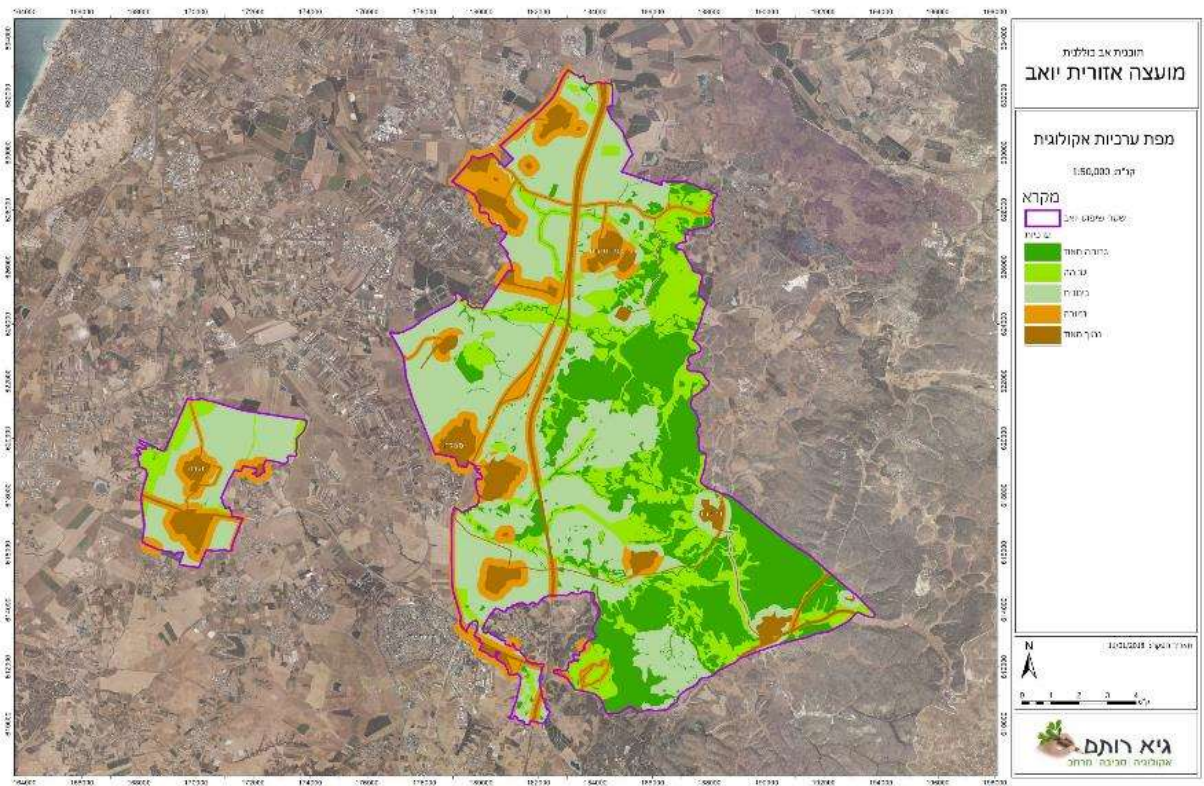
השטח המערבי (נגבה ושדה יואב)

הינם בעלי ערכיות נמוכה יחסית

שטח איכותי רציף

בין כביש 35 לכפר מנחם, מתקיים שטח איכותי רציף עם מעט מאוד הפרות

מועצה אזורית יואב
יועץ אקולוגי – ד"ר גיא רותם
מובילי התוכנית – לרמן, תכנון עיר ואזור

תוכנית אב כוללנית מועצה אזורית יואב

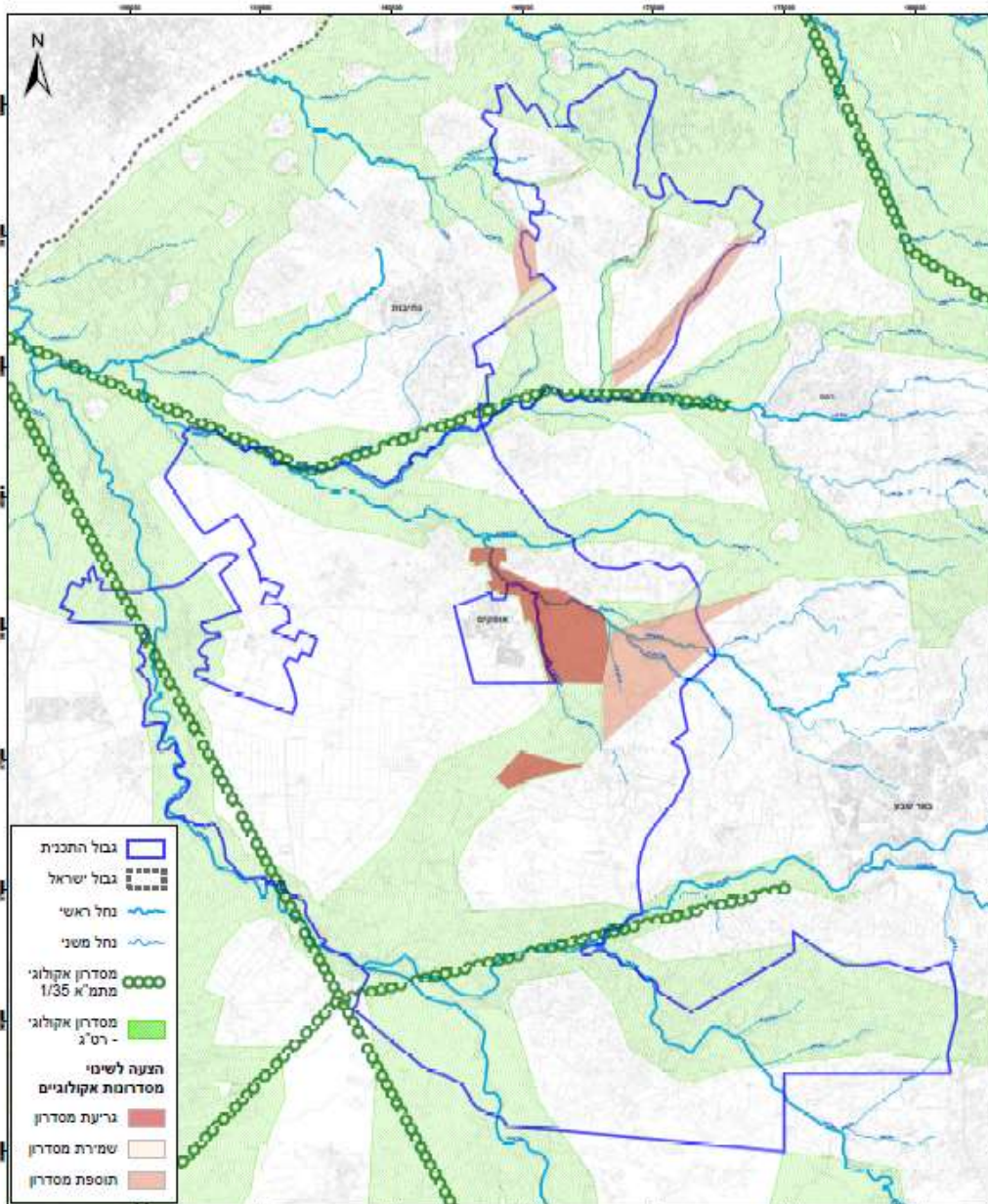
קב"מ: 1:50,000

א.ג.ג. איזון - אדריכלים ובוני ערים בע"מ
I.G. Eizen - Architects & Town Planners Ltd.

תכנית מתאר כוללת
למועצה אזורית
מרחבים

מנהל התכנון

הצעה לשינוי
מסדרונות אקולוגיים

מועצה אזורית מרחבים
 יועץ אקולוגי - מנחם אדר
 מוביל התוכנית - אדר' אילן איזון

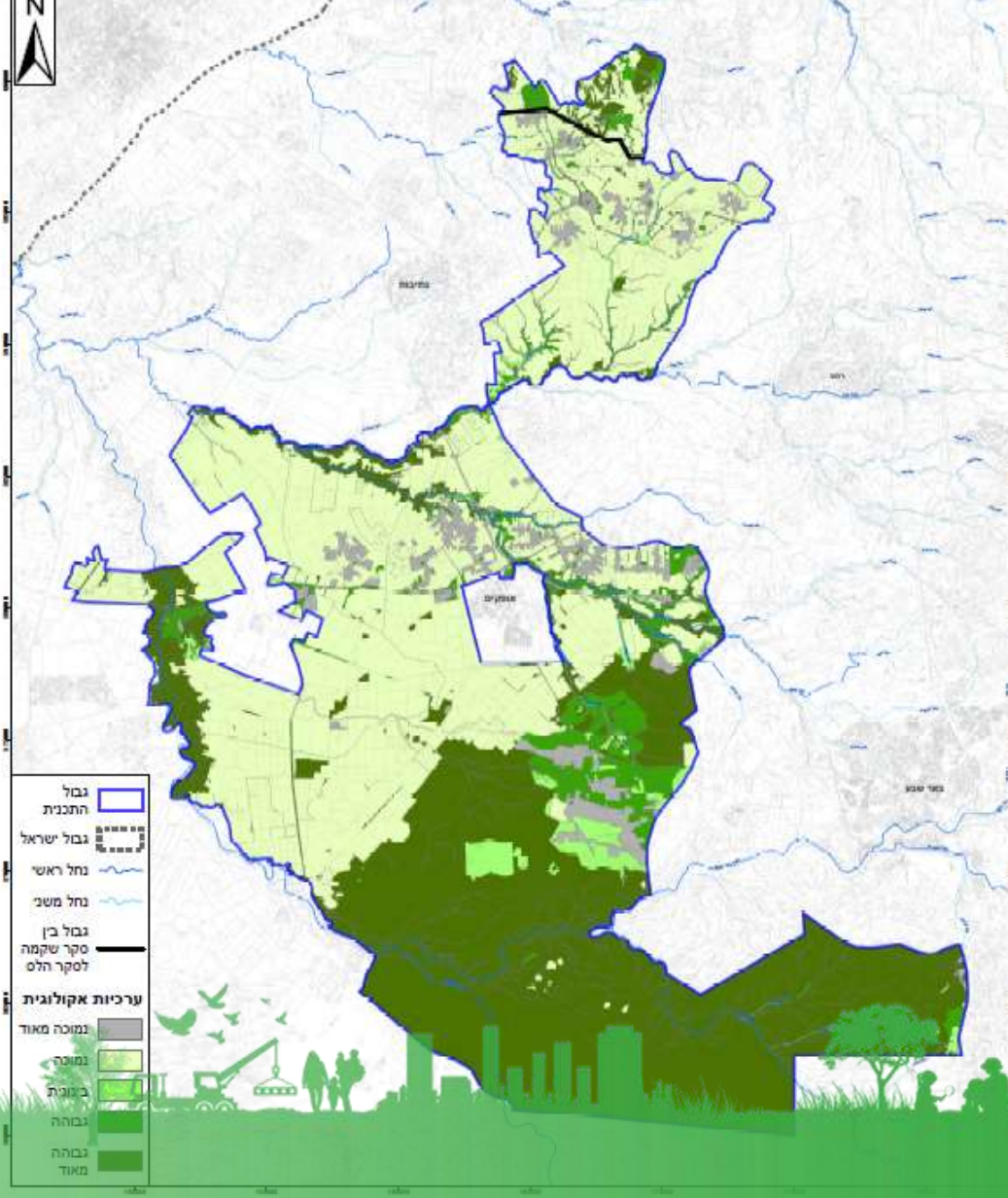
קב"מ: 1:50,000

א.ג.ג. איזון - אדריכלים ובוני ערים בע"מ
I.G. Eizen - Architects & Town Planners Ltd.

תכנית מתאר כוללת
למועצה אזורית
מרחבים

מנהל התכנון

מפת ערכיות אקולוגית

נייר עמדה - רקע אקולוגי לתוכניות כוללניות במועצות האזוריות

- מסמך זה נועד לשמש מנגנון שמבטיח את איכות המידע האקולוגי שמגיע לתכניות כוללניות הנידונות בוועדה המחוזית.
- המסמך כולל רשימת נושאים שרצוי לבדוק בתכניות מתאר כוללניות, על מנת להבטיח איזון בין שימור לפיתוח.

נקודות להתייחסות

תכנית כוללנית תידרש להסתמך על מסד נתונים של מיפוי אקולוגי. מסד הנתונים צריך להתייחס למצבים שונים של כמות ואיכות המידע הקיים, היקף התכנון ודחיפותו, חשיבות אקולוגית של השטח המושפע ועוד.

תכנית כוללנית תידרש לבצע ניתוח מצב אקולוגי קיים - ניתוח אקולוגי עדכני בשטח התכנית.

בחלק מהתחומים:
הרחבת מרחב ההתייחסות לחטיבת נוף טבעית, ולא רק לגבולות המועצה

בין מטרות התכנית הכוללנית: להבטיח הגנה מיטבית על השטחים הפתוחים והטבעיים, מסדרונות אקולוגים, ערכי טבע ונוף ושמירה על המגוון ביולוגי.

נקודות להתייחסות

התכנית הכוללנית
תידרש לקבוע כללים
וכלים לאופן הקמה
וטיפול בפרויקטי תשתית
- הן תשתיות מקומיות
והן תשתיות לאומיות.
הדיון יכלול תהליך של
בחינת חלופות.

תכנית כוללנית תידרש
לשלב כלים למזעור
השפעות שוליים על מגוון
ביולוגי וכלל יצירת דופן
ידידותית לסביבה ולטבע.
על התכנית להגדיר את
כלל פעולות התכנון
והאמצעים הנדרשים
למזעור ולמניעת השפעות
שוליים.

תכנית כוללנית תידרש
לשלב כבר בשלבים
ראשוניים (ניתוח מצב
קיים, הגדרת חזון, יצירת
פרוגרמה רעיונית, גיבוש
חלופה נבחרת) את
האקולוג כחלק אינטגרלי
מצוות התכנון.

נקודות להתייחסות

תכנית כוללנית
תכלול מעורבות של
בעלי מומחיות
בתכנון של שטחים
פתוחים, תכנון
במרחב הכפרי ובעלי
ניסיון בתכנון ושימור
טבע, נוף ומורשת
ברמה המקומית.

תכנית כוללנית תידרש
לאזן בין צרכי החקלאות
ולבין שמירה על מערכות
אקולוגיות מתפקדות.

תכנית כוללנית תידרש
להתייחס לרצפים של
שטחים פתוחים
כמסדרונות אקולוגיים. תא
שטח יכול להיות בעל
ערכיות נמוכה מבחינת
מצאי הצומח והחי שבו, אך
בעל ערכיות גבוהה כחלק
ממערך מקושר ומתפקד
של שטחים פתוחים.

תודה לשותפים הקיימים והעתידיים! נהיה בקשר

